

ЕКОНОМІКА ТА УПРАВЛІННЯ НАЦІОНАЛЬНИМ ГОСПОДАРСТВОМ

УДК 338.1:631.16:636.087.6

Фінансові інструменти підтримки молокопродуктового підкомплексу АПК: структура та перспективні напрями застосування

Белосвет О.В.викладач кафедри оподаткування
Харківського національного економічного університету
імені Семена Кузнеця**Лаврова Є.С.**студентка
Харківського національного економічного університету
імені Семена Кузнеця

У статті розглянуто молокопродуктовий підкомплекс як важливий сегмент агропромислового комплексу України. Подано статистичну інформацію щодо стану молокопродуктового виробництва. Визначено сутність фінансової політики та її місце в структурі МППК АПК. Розглянуто інструменти підтримки молокопродуктового підкомплексу АПК.

Ключові слова: агропромисловий комплекс, молокопродуктовий підкомплекс АПК, структура МППК, фінансова політика, інструменти фінансової політики.

Белосвет О.В., Лаврова Е.С. ФИНАНСОВЫЕ ИНСТРУМЕНТЫ ПОДДЕРЖКИ МОЛОКОПРОДОВОЛЬСТВЕННОГО ПОДКОМПЛЕКСА АПК: СТРУКТУРА И ПЕРСПЕКТИВНЫЕ НАПРАВЛЕНИЯ ИСПОЛЬЗОВАНИЯ

В статье рассмотрен молокопродуктовый подкомплекс как важный сегмент агропромышленного комплекса Украины. Дана статистическая информация относительно состояния производства молокопродуктов. Определены сущность и место финансовой политики в структуре МППК АПК. Рассмотрены инструменты поддержки молокопродуктового подкомплекса АПК.

Ключевые слова: агропромышленный комплекс, молокопродуктовый подкомплекс АПК, структура МППК, финансовая политика, инструменты финансовой политики.

Byelosvyet A.V., Lavrova Y.S. FINANCIAL INSTRUMENTS OF SUPPORT DAIRY PRODUCTION: STRUCTURE AND FUTURE DIRECTIONS TO USE

The article deals with dairy production as an important segment of the agroindustrial complex of Ukraine. The paper presents statistical information on the condition of milk production. Defined the essence of financial policy and its place in the structure dairy production. Outlined instruments of support.

Keywords: agroindustrial complex, dairy production, structure dairy production, financial policy, instruments of financial policy.

Постановка проблеми у загальному вигляді. У кожній державі агропромисловий комплекс (АПК) є важливою частиною народного господарства, оскільки фонд споживання кожної людини складається з продуктів сільського господарства, тому важливість АПК має не тільки економічне, але й суспільне значення.

Однак для України сільське господарство має особливе значення, тому що воно має хорошу динаміку розвитку в кризових для всієї економіки умовах. Про це свідчить низка

важливих макроекономічних параметрів. Аналіз експортної діяльності АПК указує, що в 2015–2016 рр. вона має позитивні тенденції. Зовнішньоторговельний обіг агропродовольчої продукції за даний період досяг 23,4% від загального зовнішньоторговельного обігу України. При цьому експорт продукції аграрного сектора за вказаний період становив 35,7% від загального експорту України [1].

Одним з основних підкомплексів АПК можна вважати молокопродуктовий підкомплекс (МППК), який значною мірою впливає на

економічний та соціальний розвиток держави. Відповідно, виникає необхідність постійної державної підтримки даної галузі АПК.

Беручи це до уваги, доцільним вважається розгляд фінансових інструментів державного регулювання, за допомогою яких здійснюється така підтримка.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Основні аспекти дослідження наявних організаційно-економічних відносин під час виробництва, а також реалізації молока і молокопродуктів висвітлено в працях багатьох учених, таких як: М.М. Паламарчук, М.К. Пахомець, В.Г. Андрійчук, Н.В. Вихор, З.А. Павлович, І.Д. Афанасенко, В.І. Сенченко, В.І. Мацибору, О.В. Крисальний, І.М. Волкова та ін.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Мета статті – визначити сутність молокопродуктового підкомплексу АПК, проаналізувати його структуру та дослідити динаміку виробництва молокопродуктів за останні роки; розглянути сутність фінансової політики та її місце в структурі МППК АПК; визначити інструменти державного регулювання МППК та можливі напрями їх застосування.

Виклад основного матеріалу дослідження. У народному господарстві України АПК посідає значне місце. Його головна функція полягає у виробництві сільськогосподарської продукції, її переробці в продовольчі та інші товари споживання, у доведенні їх до спо-

живача. Крім того, АПК виконує інші важливі соціально-економічні функції: робить внесок у національний дохід країни; забезпечує екологічну рівновагу в навколишньому природному середовищі; послідовно поліпшує умови праці та побуту сільського населення.

Отже, агропромисловий комплекс – це цілісна народногосподарська система взаємопов'язаних у своєму розвитку галузей, які забезпечують виробництво сільськогосподарської сировини та продовольства, їх заготівлю, зберігання, переробку і реалізацію населенню [2, с. 63].

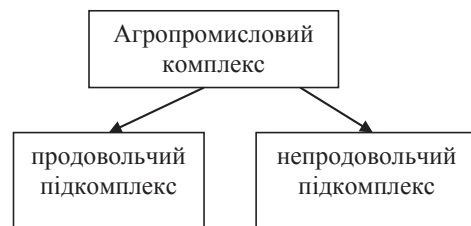

Рис. 1. Структура АПК

Агропромисловий комплекс України складається з двох великих підкомплексів: продовольчого і непродовольчого (рис. 1). Кожен із них має свої сировинну базу, галузі промисловості з переробки сировини, економічні зв'язки, ринки збуту продукції [3, с. 24].

Молокопродуктовий підкомплекс посідає важливе місце у формуванні продовольчого

Таблиця 1

Підходи до визначення структури МППК

Автор	Кількість сфер у структурі МППК	Сфери МППК
В.Г. Андрійчук, Н.В. Вихор, З.А. Павлович [6, с. 10]	3	1) виробництво сирого молока; 2) виробництво молочної промисловості; 3) машинобудування та інші галузі, що виробляють засоби виробництва
І.Д. Афанасенко, В.І. Сенченко, В.І. Мацибору, О.В. Крисальний [7]	4	1) галузі, що виробляють засоби виробництва, сировину для переробної промисловості; 2) переробна промисловість; 3) галузі, зайняті заготівлею, транспортуванням, зберіганням готової молочної продукції; 4) збут готової молочної продукції
В.А. Павчак [8, с. 53]	5	1) галузі створення засобів виробництва; 2) молочне скотарство; 3) молочна промисловість; 4) виробнича інфраструктура; 5) соціальна інфраструктура
М.П. Демина [9, с. 11–12]	6	1) створення засобів виробництва; 2) забезпечення сировиною; 3) галузь переробки сирого молока; 4) виготовлення кінцевих молочних продуктів; 5) виробнича інфраструктура; 6) підгалузі, що забезпечують відтворення робочої сили

забезпечення. Від його розвитку залежить рівень забезпечення населення важливими продуктами харчування, без молокопродуктів неможливий повноцінний розвиток організму людини, особливо дітей [4, с. 222].

На думку М.К. Пархомця, МППК – «це складова частина АПК, багатогалузева система, в якій постійно здійснюється і вдосконалюється процес поєднання відокремлених виробництв в єдиний інтегрований спосіб виготовлення молокопродуктів за схемою «виробництво – переробка – споживання» [5, с. 16].

Аналізуючи структуру МППК, слід зазначити, що не існує єдиного підходу для її побудови. Представники різних напрямів виділяють три, чотири, п'ять та навіть шість сфер у структурі МППК (табл. 1).

Прихильники трьохсферної структури вважають, що до складу МППК слід відносити галузі виробництва сирого молока, молочної промисловості, а також машинобудування та інші галузі, що виготовляють засоби виробництва для перших двох сфер.

Науковці, які підтримують чотирьохсферну структуру, стверджують, що до складу МППК входять галузі, що виробляють засоби виробництва, сировину для переробної промисловості, власне переробна промисловість

та сукупність галузей, зайнятих заготівлею, транспортуванням, зберіганням та збутом готової молочної продукції.

В.А. Павчак висловлює думку, що МППК складається з п'яти сфер: галузі створення засобів виробництва; молочного скотарства, молочної промисловості; виробничої та соціальної інфраструктур.

Деякі вчені в структурі молокопродуктового підкомплексу виділяють шість сфер: створення засобів виробництва; забезпечення сировиною; галузь переробки сирого молока; виготовлення кінцевих молочних продуктів; виробничу інфраструктуру (матеріально-технічне забезпечення галузей МППК, послуги із заготівлі, транспортування та зберігання продукції, ремонт техніки тощо), підгалузі, що забезпечують відтворення робочої сили.

Аналіз підходів до визначення структури МППК свідчить, що найбільш раціональною є позиція І.М. Волкової, яка відносить до сфери функціонально-галузевої побудови МППК підприємства тих галузей, що безпосередньо займаються виробництвом, переробкою та реалізацією молочних продуктів, а також обслуговують зазначені процеси [7]. Автор виділяє чотири сфери МППК: сектор виробництва сирого молока, сектор виробництва

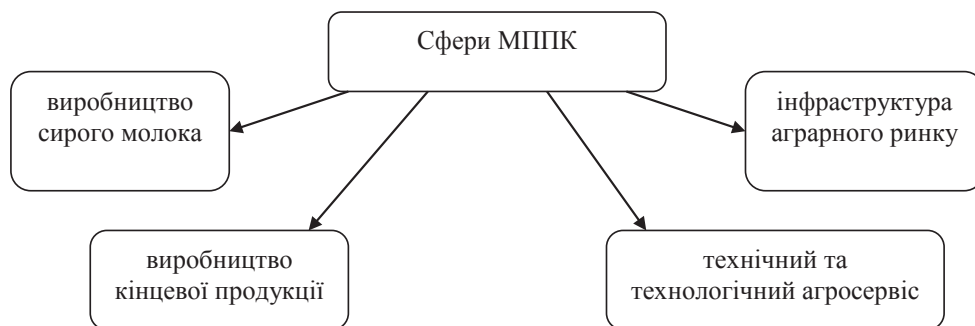

Рис. 2. Структура МППК із позиції І.М. Волкової

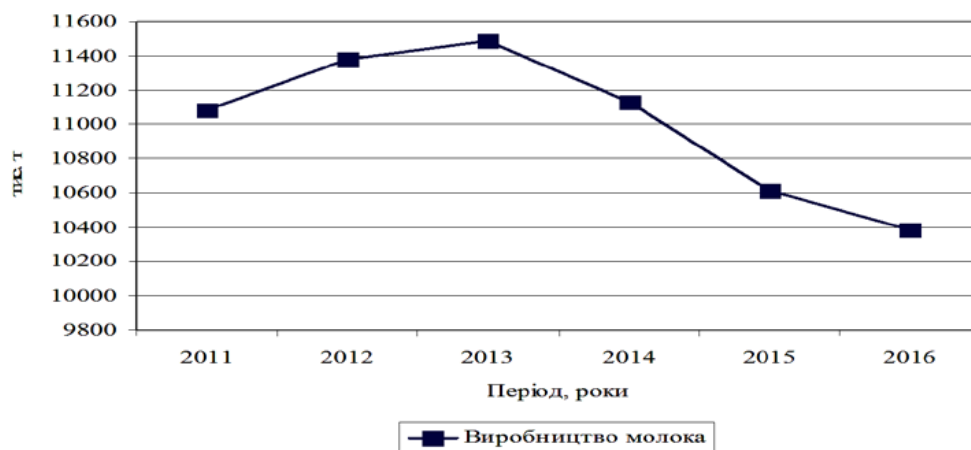

Рис. 3. Динаміка виробництва молока протягом 2011–2016 рр. [1]

кінцевої продукції, технічний та технологічний агросервіс, а також інфраструктуру аграрного ринку (рис. 2).

Як відомо, основним продуктом МППК є молоко. Відповідно до положень Закону України «Про молоко та молочні продукти» [10], молоко сире (молоко) – це продукт нормальної секреції молочних залоз однієї або декількох здорових корів, овець, кіз, буйволиць, кобил, температура якого не перевищує 40°C і який не піддавався будь-якій обробці.

Аналізуючи виробництво молока за 2011–2016 рр. (рис. 3), можна спостерігати, що починаючи з 2011 р. виробництво динамічно зросло, проте з 2013 р. воно йде на

спад. Про це свідчать показники темпів росту. У 2016 р. виробництво молока в Україні зменшилося на 9,6% порівняно з 2013 р.

Поліпшення діяльності молокопродуктового підкомплексу неможливе без використання внутрішніх резервів підвищення ефективності виробництва молока, а також без державної підтримки галузі.

Зважаючи на динаміку виробництва молока, доцільним є дослідження фінансової політики держави щодо підтримки МППК АПК.

Нині немає єдиного тлумачення фінансової політики, дослідники розглядають різні її аспекти: як мистецтво управління державними фінансами, як сукупність нормативно-право-

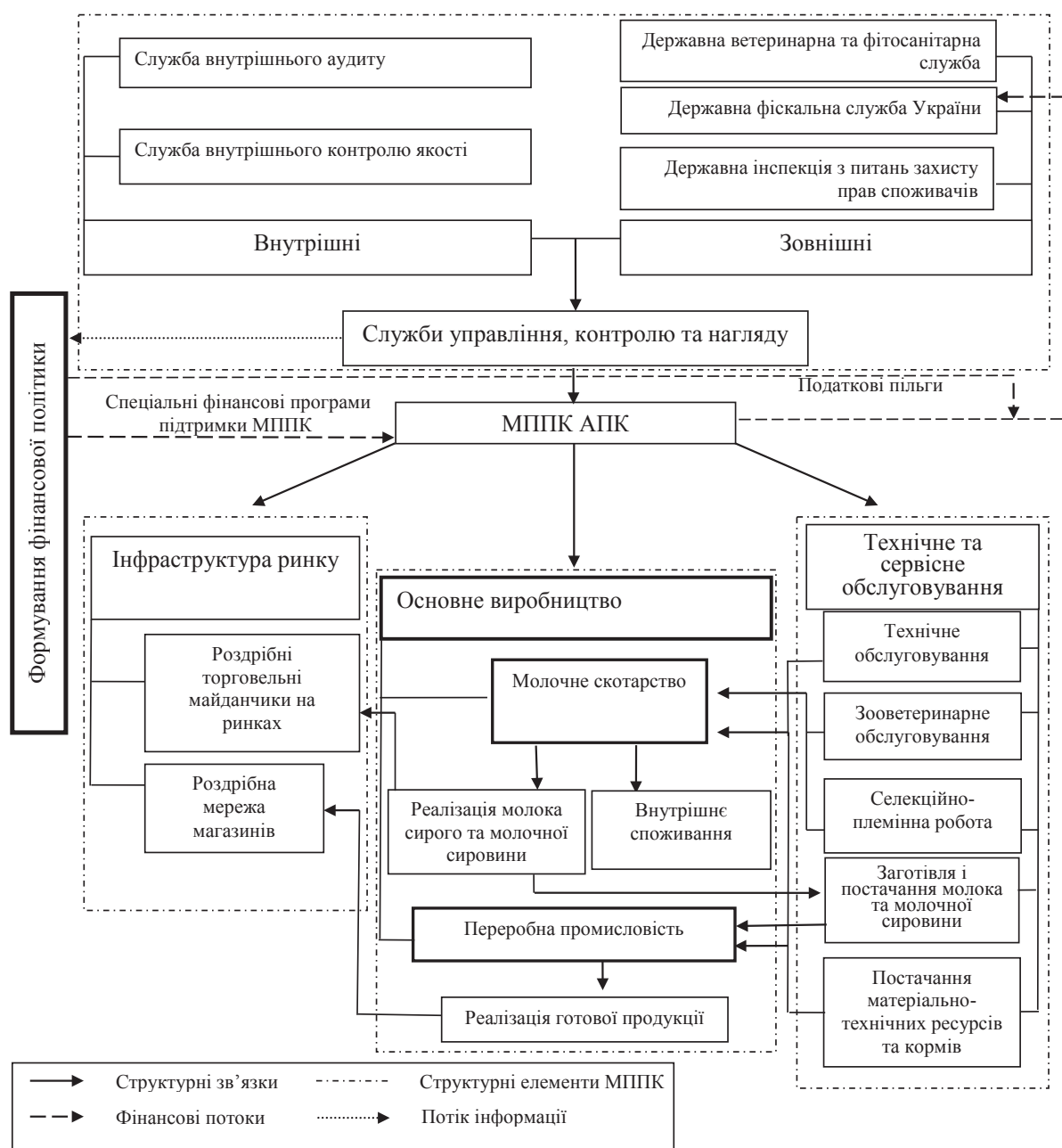

Рис. 4. Місце фінансової політики в структурі МППК

вих актів, інститутів управління фінансовими відносинами в суспільстві для виконання державою своїх функцій, узгоджуючи при цьому інтереси всіх суспільно-політичних і економічних груп щодо формування і використання державних фінансових ресурсів.

На думку І.П. Адаменка, фінансова політика – це цілеспрямована діяльність держави з використанням фінансової системи, що спрямована на мобілізацію фінансових ресурсів, їх розподіл і використання для виконання державою своїх функцій [11, с. 342].

Деякі вчені-економісти вважають, що фінансова політика – це складова частина фінансової науки, специфікою якої є її прикладний характер та імперативні засоби розвитку, є сферою відносин, пов'язаних з імперативним перерозподілом частини вартості чистого продукту суспільства, створенням і використанням на основі цього фондів грошових ресурсів держави та її органів [12; 13].

Фінансова політика належить до сфери державного управління фінансовими відносинами в країні [14; 15].

Підсумовуючи, можна сказати, що фінансова політика – це стратегічний напрям розвитку держави, який реалізується через прийняття управлінських рішень, пов'язаних із розподілом фінансових потоків. Реалізація фінансової політики пов'язана із цілеспрямованим впливом держави на економічні процеси шляхом використання функціональних можливостей категорії «фінанси» та системи обслуговуючих її категорій управління: фінансового права, фінансової системи, фінансового механізму.

На даному етапі дослідження важливим є визначення фінансової політики в структурі молокопродуктового підкомплексу АПК. Метою фінансової політики в МППК АПК є фінансове забезпечення окремих суб'єктів господарювання для інтенсифікації виробничих процесів, підвищення якості кінцевої продукції, стимулювання внутрішнього попиту та експорту продукції.

Інструменти фінансової політики – це нормативно регламентовані заходи реалізації державного впливу на економічні процеси в економіці в цілому чи в певному її секторі.

Фінансова політика держави може здійснюватися за рахунок упровадження окремих програм чи збільшення їх фінансування, запровадження податкових пільг (рис. 4).

Таким чином, запропонована схема дає уявлення про місце фінансової політики в структурі МППК. Фінансова політика формується за рахунок інформації, що надходить від служб управління, контролю та нагляду. Виходячи із цієї інформації, корегуються окремі податкові пільги та спеціальні фінансові програми підтримки МППК.

Відповідно до рис. 4, особливе місце в розвитку МППК належить молочному скотарству як виробнику сирого молока та молочної сировини.

Фінансова політика в МППК реалізується через запровадження спеціальних фінансових програм та податкових пільг. Фінансова політика переважно забезпечує підтримку молочного скотарства.

Класифікувати відповідні фінансові інструменти державної підтримки можна в межах напрямів їх застосування (рис. 5).

Рис. 5. Провідні фінансові інструменти державної підтримки МППК

Таким чином, наявні фінансові інструменти державного регулювання в МППК класифіковано як прямі та непрямі. Такий підхід до класифікації зумовлюється специфікою надання преференцій у МППК за діючою структурою пільг у відповідній сфері виробництва та дає можливість обґрунтувати подальші напрями дослідження важелів державної підтримки. Зазначений підхід дає можливість оцінити преференції в сільському господарстві в розрізі впливу на попит і пропозицію прямих та непрямих інструментів.

Для підвищення ефективності виробництва молока та молочних продуктів в Україні раціональними є такі напрями застосування фінансових інструментів:

1) створення умов для підвищення молочної продуктивності корів;

2) зміна ставок ПДВ для переробних підприємств та організацій роздрібної торгівлі;

3) запровадження додаткових механізмів цінового регулювання.

Висновки з цього дослідження. Таким чином, в Україні представлений досить широкий перелік інструментів фінансової політики. Але необхідно зазначити, що важелі впливу на МППК не мають позитивного значення для розширення виробництва та розвитку галузі скотарства в Україні. Така ситуація може пояснюватися низьким рівнем упровадження та фінансування згаданих вище програм, що створює передумови для подальшого вдосконалення наявних фінансових преференцій у розрізі зазначених у цьому дослідженні напрямів.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Офіційний сайт Державної служби статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua>.
2. Болдуєв М.В. Напрями реформування системи управління АПК на регіональному рівні / М.В. Болдуєв // Економіка і держава. – 2007. – № 7. – С. 63–65.
3. Дусановський С.Л. Економічні основи розвитку АПК в ринкових умовах: [навч. посіб.] / С.Л. Дусановський, Є.М. Білан. – Тернопіль: Збруч, 2003. – 181 с.
4. Заходим М.В. Розвиток молочної продукції Хмельницької області в контексті продовольчої безпеки / М.В. Заходим // Розвиток агробізнесу в Україні: проблеми, пріоритети, перспективи: матеріали Всеукр. наук. практ. конф., присвячені 10 річчю ф-ту аграр. менеджменту (Житомир, 25–27 березня 2010 р.). – Житомир: ЖДУ ім. І. Франка, 2010. – С. 222–223.
5. Пархоμεць М.К. Організаційно-економічні основи розвитку молокопродуктового підкомплексу в ринкових умовах: [монографія] / М.К. Пархоμεць. – Тернопіль: Економічна думка, 2005. – 346 с.
6. Павлович З.А. Государственное управление агропромышленным комплексом / З.А. Павлович. – К.: Наукова думка, 1984. – 232 с.
7. Волкова І.М. Маркетингові засади розвитку підприємств молокопродуктового підкомплексу / І.М. Волкова [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.nbu.gov.ua/portal/Soc_Gum/Vviem/2011_1/7.pdf.
8. Павчак В.А. Економіка сільського господарства: [навч. посіб.] / В.А. Павчак. – К.: Вища школа, 1990. – 398 с.
9. Демина М.П. Развитие и планирование региональных агропромышленных комплексов / М.П. Демина. – М.: Колос, 1981. – 144 с.
10. Закон України «Про молоко та молочні продукти» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1870-15>.
11. Адаменко І.П. Фінансова політика як інструмент соціально-економічного розвитку країни / І.П. Адаменко // Бізнес Інформ. – 2014. – № 3. – С. 341–345.
12. Лазебник Л.Л. Щодо теорії фінансової політики: дослідження в координатах організаційно-економічних відносин / Л.Л. Лазебник // Актуальні проблеми економіки. – 2006. – № 9. – С. 51–65.
13. Юхименко П.І. Сучасні тенденції та стратегія фінансової політики України / П.І. Юхименко // Фінанси України. – 2005. – № 10. – С. 101–111.
14. Колесов А.С. Финансовая политика: цели и задачи / А.С. Колесов // Финансы. – 2002. – № 10. – С. 8–11.
15. Фінанси: [підручник] / За ред. С.І. Юрія, В.М. Федосова. – К.: Знання, 2008. – 611 с.